

Is straf rechtvaardig?

Marthe Kerkwijk

INTERNATIONALE
SCHOOL VOOR
WIJSBEGEERTE

 ISVW

Het Nederlands strafklimaat

- ◇ Tussen 1998 en 2018 zijn rechters 11% strenger gaan straffen
- ◇ Tussen 1945 en 1980 14 keer levenslang (0,4 x p.j.); na 1980 45 keer (1 x p.j.)
- ◇ Gratie: tot 1970 73%; na 1970 slechts 8 keer.

Toch neemt de roep om strengere straffen toe

Clara Wichmann
(1885-1922)

“Het recht tot straffen
hebben we niet”

Waarom straffen we?

“Zij die zich die vraag weleens gesteld hebben, vinden haar gemakkelijk te beantwoorden. Het rechtsbewustzijn, zeggen zij, vraagt *vergelding* voor gedaan onrecht. Of zij stellen het belang van de maatschappij op de voorgrond en oordelen dat deze zichzelf tegen inbreuken op haar orde moet beveiligen door van de misdaad *af te schrikken*, door de misdadiger, als het kan, te *verbeteren*, en als dat naar hun mening niet kan, *onschadelijk te maken*.”

INTERNATIONALE
SCHOOL VOOR
WIJSBEGEERTE

isvw

Waarom straffen we?

- ◇ Vergelden
- ◇ Afschrikken
- ◇ Verbeteren
- ◇ Onschadelijk maken

Wichmanns argument tegen vergelding

- ◇ Straf is leed toebrengen, en leed toebrengen is altijd verkeerd. Straf zet niets recht.

Wichmanns argument tegen vergelding

- ◇ Straf is wraak, en wraak is een diepgewortelde, maar 'lage' drift

Wichmanns argument tegen vergelding

- ◇ Sommige misdadigers hebben goede redenen de rechtsorde niet te erkennen

Wichmanns argument tegen vergelding

- ◇ Andere misdadigers hebben geen moreel kompas kunnen ontwikkelen

Wichmanns argument tegen vergelding

- ◇ Misdadigers lijden ook zonder straf al voldoende

Wichmanns argument tegen afschrikking

- ◊ Werkt niet goed, oorzaken aanpakken werkt beter

Wichmanns argument tegen verbetering

- ◇ Straf dwarsboomt morele ontwikkeling

Wichmanns argument tegen onschadelijk maken

- ◇ Mensonwaardig: het is immoreel een mens als middel tot een doel te gebruiken (Kant)

Wichmanns argument tegen onschadelijk maken

- ◆ Een noodzakelijk kwaad is nog altijd een kwaad

Wichmanns argument tegen onschadelijk maken

- ◇ Een onrechtvaardige ‘rechtsstaat’ verdient geen bescherming

“Recht tot straffen heeft dus zeker niet deze maatschappij, waarin een tekort is aan ontwikkelingsvoorwaarden voor de meeste mensen en aan liefdevolle zorg voor degenen die dat nodig hebben.”

Wichmanns argument tegen straf in het algemeen

- ◇ Straf dehumaniseert; het scheidt een fictieve tweedeling tussen 'slechte' en 'goede' mensen

“Het is wel erg makkelijk om te denken dat de meeste veroordeelden minderwaardige mensen zijn, en de meeste onveroordeelden mensen van een beter soort. Maar zo eenvoudig is het niet.”

Wichmanns argument tegen straf in het algemeen

- ◇ Straf sluit misdadigers buiten de maatschappij

“zij worden tegenover de maatschappij gesteld, als vijanden beschouwd, uitgestoten, terwijl zij meer dan anderen eenzaam zijn”

Wichmanns argument tegen straf in het algemeen

- ◇ Straf discrimineert; het dient de dominante, bezittende klasse

“komen mensen die onevenwichtig zijn of zichzelf niet kunnen beheersen niet voor onder de groepen die nooit voor de strafrechter komen?”

Wichmanns argument tegen straf in het algemeen

- ◇ Rechtvaardigheid vereist dat je je opbouwend inzet: straf is enkel repressief

“Alleen indirect kan de misdaad bestreden worden; niet door krachten te vernietigen, maar door krachten te wekken. Door wat vernielend begon in opbouw om te zetten.”

Wat dan wel?

- ◇ Maatschappelijke oorzaken aanpakken
- ◇ Zorg
- ◇ Stigma bestrijden / Solidariteit

Maatschappelijke oorzaken aanpakken

“Een maatschappij die op de strijd van allen tegen allen in gegrond, die de mensen opvoedt in de gedachte dat men het recht heeft zich ten koste van de ander te verrijken en bevoordelen, en die aan de meerderheid de voorwaarden voor hun normale groei onthoudt, zo'n maatschappij scheidt vanzelf de persoonlijke en maatschappelijke oorzaken waaruit steeds opnieuw misdaad ontstaat.”

Zorg

“En voor zover er dan onder misdadigers enkelen zijn die ‘onverbeterlijk’ zijn, in wie niets goeds schijnt op te wekken – beschouw en behandel die dan als zieken, en denk er niet aan hen te straffen.”

Stigma bestrijden / solidariteit

“laten we verandering en verbetering van houding niet alleen verlangen van de misdadigers. Welke intentie blijkt uit onze houding tegenover hen? Is hier sprake van enige offerbereidheid, enig broederschapsgedoe?”

Stigma bestrijden / solidariteit

“Het kon allemaal zo anders zijn. In een werkelijke gemeenschap zou er bereidwilligheid zijn om te helpen elkaars tekortkomingen te boven te komen. We zouden daarvoor menig onmiddellijk belang vanzelfsprekend ten offer brengen. We zouden elkaar wederzijds begrijpen en tot steun zijn. We zouden niet, zoals nu, steeds letten op de ‘bedreigde rechtsgoederen,’ maar op de mens die met zichzelf strijdt – we zouden weten dat het altijd ons aller tekort is wanneer één van ons in die strijd bezwijkt.”

INTERNATIONALE
SCHOOL VOOR
WIJSBEGEERTE

isvw

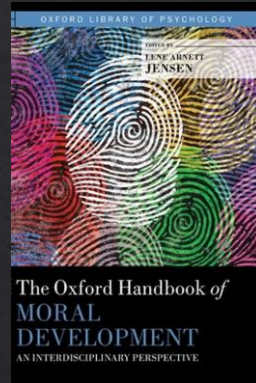
Een actueel betoog

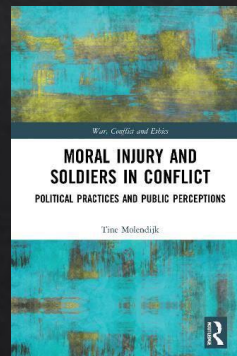
Ubuntu

Herstelrecht

Morele ontwikkeling

Moral injury

Vrije wil

INTERNATIONALE
SCHOOL VOOR
WIJSBEGEERTE

isvw

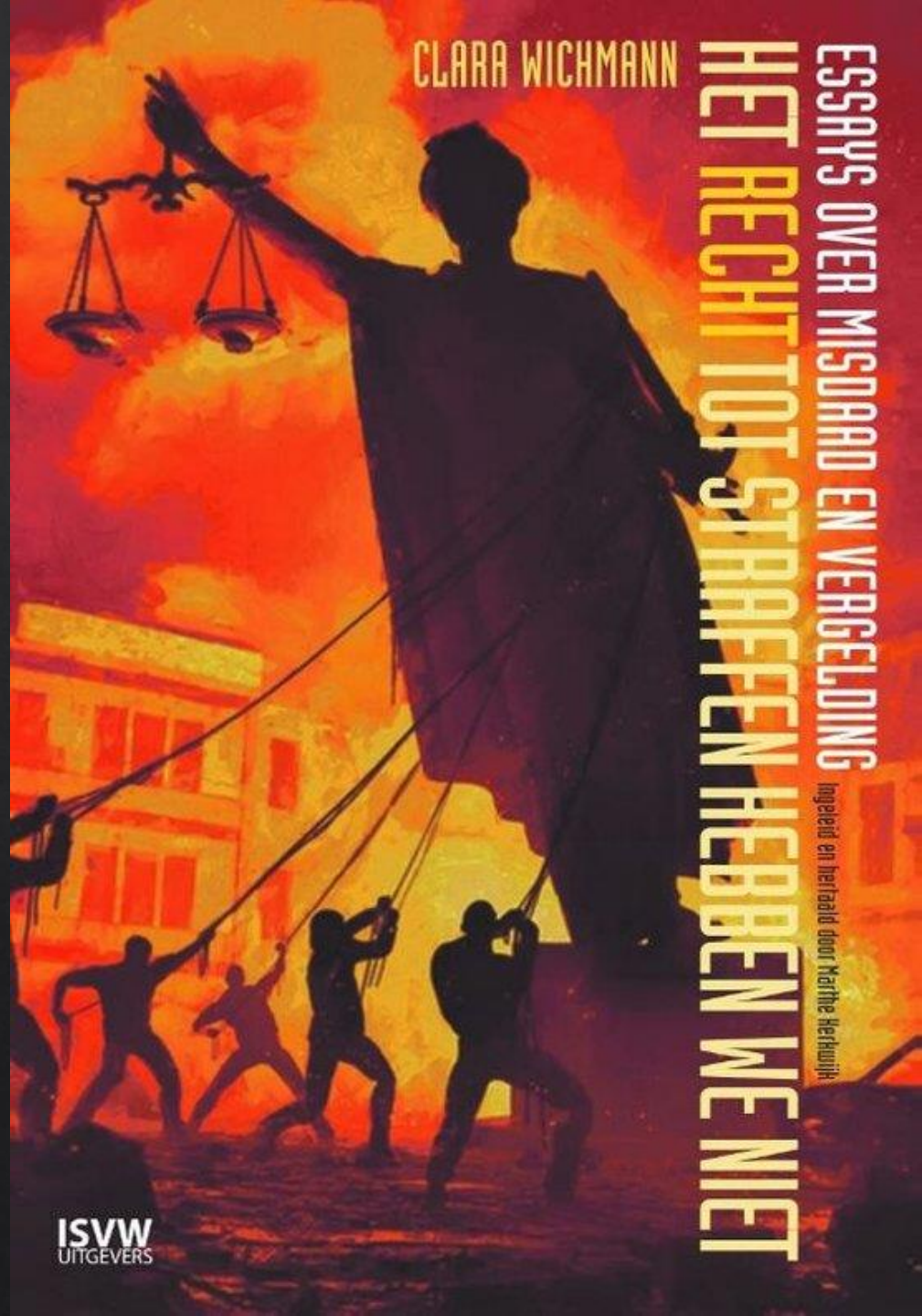
Het recht tot straffen hebben we niet. Essays over misdaad en vergelding

Clara Wichmann, ingeleid en hertaald door Marthe Kerkwijk

ISVW Uitgevers, 2023

INTERNATIONALE
SCHOOL VOOR
WIJSBEGEERTE

ISVW

CLARA WICHMANN

ESSAYS OVER MISDRAAD EN VERGELDING
HET RECHT TOT STRAFFEN HEBBEN WE NIET

ingeleid en hertaald door Marthe Kerkwijk

ISVW
UITGEVERS

Discussievragen

1. Heeft een slachtoffer recht op wraak?
2. Waar ligt de schuld in geval van misdad?